

Høringsuttalelse til Utdanning og forskning i spesialpedagogikk –veien videre.

Forening for klinisk pedagogikk (FKP) svarer med dette på høringen vedrørende Utdanning og forskning i spesialpedagogikk –veien videre. Rapporten berører mange viktige temaer og ekspertgruppen innehar bred kompetanse på feltet. FKP ønsker å knytte kommentarer til kapittel 2, 3, 4, 6, 7 og 8 for å løfte frem ytterligere perspektiver inn i det spesialpedagogiske forbedringsarbeidet.

Kapittel 2

Et av flere tema som ikke adresseres på en klar og tydelig måte er om vi skal satse på en individtilnærming eller på systemrettede tiltak. I rapporten synes utvalget å fokusere i svært gamle, kjente spor hvor man har lang historikk for å tenke individfokusert. Skader og mangler hos barn må oppdages tidlig slik at ”spesialundervisning” kan bøte på eller helst reparere skavanken. Det må framgå tydeligere at man ikke kan tenke enten eller. Vi må kunne tenke flere tanker samtidig, og se det enkelte barnet i systemet ved å tenke sirkulære tanker.

Vi støtter Skogen som påpeker at ekspertgruppen unnlater å gå nærmere inn på og utrede spesialpedagogikkens egenart, misjon og berettigelse. Han stiller spørsmålet: *Hvordan skal man da kunne utarbeide kunnskapsstatus og analysere utdannings- og forskningsbehov som ikke nærmere avgrenses eller defineres?* (Kjell Skogen i Bedre skole, Nr 3 -2014:84-87).

Kapittel 3

I grunnskolen fikk nærmere 53 000 elever spesialundervisning skoleåret 2012/13, noe som utgjør 8,6 prosent av elevene. Andelen elever som får spesialundervisning øker gjennom hele grunnskolen. I følge Utdanningsdirektoratet har det vært en økning i andelen elever som får spesialundervisning siden 2006.

(http://www.udir.no/Upload/Statistikk/Statistikknotater/Statistikknotat_13_3.pdf?epslanguage=no)

Dessverre er det fortsatt slik at et flertall av elevene som får spesialpedagogisk undervisning får dette av ufaglært personell (Peder Haug i Bedre skole, Nr 3-2014:81-83). I opplæringsloven er det ikke stilt krav til hvilken utdanning de som skal gjennomføre spesialundervisningen skal ha. Ekspertgruppen konkludere med at det er et stort udekket behov for spesialpedagogisk kompetanse på mange områder og steder i landet vårt. Men det problematiseres ikke tydelig nok det faktum at selv om skoler innehar kompetansen, er det likevel ikke disse fagpersonene som nødvendigvis utfører spesialundervisningen.

I følge Utdanningsdirektoratet får de fleste elever som mottar spesialundervisning sine timer utenfor klassen, 66% i smågrupper og 14 % alene med en voksen. De resterende 20% får sin spesialundervisning i større grupper eller i klasse(http://www.udir.no/Upload/Statistikk/Statistikknnotater/Statistikknnotat_13_3.pdf?epslanguage=no). Det savnes at ekspertgruppen problematiserer disse forhold så lenge enhetsskolen har inkludering som hovedmål. Segregerte tiltak er etter lov om spesialundervisning ikke tillatt, likevel ser statistikken ut som den gjør.

Dersom spesialundervisning gis som en reduksjon eller et avvik fra den ordinære undervisningen over flere år i barnetrinnet, vil elevene som får denne opplæringen ha store utfordringer knyttet til det å henge med i undervisningen på ungdomstrinnet. De risikerer å falle helt ut av sammenhengen og bli værende innenfor spesialundervisningen gjennom hele grunnskolen, og veien til frafall i den videregående skolen blir kort. Det å ikke mestre skolesituasjonen eller fagene i læreplanen, er alvorlig. FKP mener at elever som har lærevansker, atferdsvansker, andre funksjonshemminger og/eller psykiske vansker som hindrer dem i å lykkes eller møte skolens krav og mål, skal ha den beste opplæringen i fellesskapet med sine medelever. Kontaktlærere bør ha bred pedagogisk kompetanse og erfaring slik at den tilpassete opplæringen fører til at elevene opplever god progresjon og får styrket sine ferdigheter. Dette er perspektiv som savnes og etterspørres i forhold til ekspertgruppens rapport.

Problemet med frafall i videregående skole blir ikke drøftet helhetlig i rapporten, med utgangspunkt i det vi vet om årsak. Én årsak vi kan gjøre noe med, er at karaktergrunnlaget fra ungdomsskolen er sterk indikator på frafall. Hvem er det som besitter de dårligste karakterene? Mange elever har fritak for vurdering. Dette handler ofte om elever som har fått deler av sin opplæring på grupperom med dårlig spesialundervisning gjennom en årrekke. Mange strever så mye med sin psykiske helse, i tillegg til fagvansker, at det blir nærmest en umulighet å fullføre skoleløpet.

Kapittel 4

Den spesialpedagogiske videreutdanningen ble i sin tid fundert på en ekskluderende skoletenkning. Problemtemaene var inndelt i områder som passet de ulike spesialinstitusjonene. Etter at enhetsskolen var et faktum, er ingenting gjort for å endre på dette, slik at videreutdanningen ville "passe til terrenget". Vi registrerer at ekspertgruppen fortsetter i gamle spor, selv om det ville være mer formålstjenlig å lage nye kart som gjør det mulig å sonde i de terrengene som er vår skolehverdag i dag. Forskning synes også knyttet opp mot de spesifikke problemområdene, i stedet for å undersøke

nye veier hvor man kunne undersøke hvilken pedagogikk som er hensiktsmessig og utviklingsfremmende for samtlige elever med særlige behov.

Inndelingen i de ulike fagområdene slik spesialundervisningen foreslås gjennomført også i fortsettelsen, sementerer slik vi ser det, det gammeldagse synet på egenskapsforklaringer av barns vansker. Dette vil selvsagt også prege hele tiltakskjeden.

Vi savner at ekspertgruppen i større grad ber institusjonene problematisere hvorvidt spesialundervisning er rett medisin, i lys av det vi vet om en undervisningsform som ikke gir ønsket effekt: I NRK-programmet Puls 22.09.14, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen, at det virkemidlet som for det meste brukes for elever som strever i skolen dag er spesialundervisning og dette virker ikke godt nok. Kunnskapsministeren sier videre at spesialundervisningen er for dårlig og at det er for mange elever som får spesialundervisning når de egentlig trenger noe annet. I samme program synes kunnskapsministeren fascinert og begeistret over utsagn fra elever som har sine spesialpedagogiske tilbud ”på topper og tun”, langt unna den skolehverdagen medelevene deler. FKP savner fokus på dette fenomenet (ekskluderte tilbud) fra ekspertgruppen og ville gjerne ha sett en problematisering, dersom det virkelig er slik at noen elever opplever at den eneste dagen i uken hvor de opplever mestring og læring, er utenfor den skolen de tilhører. Medisinen er foreskrevet av PP-tjenesten i sakkyndige tilrådinger, men tenker ekspertgruppen at dette er god medisin?

Ekspertgruppen blir innledningsvis minnet om Opplæringslovens formulering;”opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven...”. Formuleringen hentet fra §1-3 representerer den norske enhetsskolens hovedfokus på inkludering. Det hadde vært å håpe at ekspertgruppen ville adressere og drøfte stigmatiseringsdebatten som ligger som et kraftig rop fra ulike kanter, med ulike konklusjoner. Professor Skogen problematiserer stemmer i debatten som antyder at selve eksistensen av faget spesialpedagogikk virker stigmatiserende. Flere forskere ved Universitetet i Stavanger står bak disse stemmene, i klar kontrast til det som synes å være et hovedbudskap fra Universitetet i Oslo; at spesialpedagogikken også i fortsettelsen er den medisinen som barn med særlige behov skal tilbys. Disse to fagmiljøene ser ulikt på hva som skal til for å nå et mål om fellesskap og inkludering for alle. Vi mener at disse betydelige ulikhetene burde løftes opp og adresseres i denne debatten.

Kapittel 6

Det er positivt at det ønskes mer fokus på forebygging og tilpasset opplæring. Temaene som nevnes synes relevante. Det blir imidlertid et altfor stort fokus i utdanningene på å gjenkjenne tegn og kartlegge. Vi savner fokus på forståelse og mulighet til å se barnets utvikling i relasjonen. Fokus på å utvide normalitetsbegrepet og til hørende perspektiver savnes.

Det er flott at femårig lærerutdanning drøftes, men vi er også opptatt av innholdet i et slikt utdanningsløp. En forskningsbasert grunnskolelærerutdanning kan være bra, men er også helt avhengig av hva man legger til grunn for hvilken forskning som utvelges. Vi understreker at det praksisnære er

viktigst. Vi ønsker klart mer fokus på relasjonskompetanse og klasseledelse i lærerutdanningene. Dette er helt sentrale mediatorer for læring som må være på plass i like stor grad som fagdidaktikk, ikke minst for de mest sårbare elevene.

Det synes dessuten positivt med forslag om videreutdanning i spesialpedagogikk for lektorer, dersom man ikke endrer syn på hva ”allmennpedagogikk” er og bør være.

Kapittel 7

Vedrørende psykisk helse og læring: Spesialister i klinisk pedagogikk hadde opprinnelig 2. avdeling spesialpedagogikk som kompetansekrav i tillegg til krav om praksis, før en kunne påbegynne en spesialisering i klinisk pedagogikk som ansatt i en barne- og ungdomspsykiatrisk klinikk (BUP). Nå kreves basisutdanning i spesialpedagogikk eller pedagogikk på masternivå før spesialisering. Vi kan ikke se at vår spesialisering er nevnt som en mulig videreutdanningsvei for spesialpedagoger. Dette står også i forhold til at rapporten kan se ut til å ha manglende fokus på helseperspektiv. FKP kan ikke se at den nære sammenhengen mellom helse og læring blir løftet frem. Sosio-emosjonelle vansker blir nevnt som nærmeste kategori og psykisk helse nevnes ikke. Ei heller BUP nevnes som hjelpeinstans eller arbeidsplass for mange spesialpedagoger. Dette finner vi overraskende, at igjen perspektivene innsnevres og at spesialpedagogikken forbindes med flere lovverk. De fleste av barna som trenger spesialpedagogiske tiltak er nettopp avhengige av at opplæring og helse sees i sammenheng.

FKP savner også tydeligere fokus og mål knyttet til praksis. Praksiskravene virker lite spesifikke, og bør søke å omhandle mer selvstendig arbeid enn utelukkende observasjon. Hvordan sikre gode relasjonelle ferdigheter hos studentene, ikke bare flinke teoretikere, er tema som burde vært klarere diskutert og definert.

Vi framhever positivt internasjonalt samarbeid innenfor synspedagogikk og døvblindhet. Her savnes også mer fokus på praksis. ASK framheves også, og det er bra at man fokuserer på minoritetspråklige, og at dette ikke skal sammenblandes med lærevansker.

Kapittel 8

Vi er fornøyd med økt fokus på god forskning og flere ressurser til dette. Vi ser imidlertid også klart behov for et forskningssamarbeid med helseinstitusjoner, i og med dette henger sammen i en udelelig transaksjonsprosess gjennom opplæringen.

Avsluttende kommentarer

Vi ønsker oss bort fra avvikstankegangen som har vært rådende innenfor den norske spesialundervisningen gjennom tidene, og vi er nødt for å endre eller stramme inn lovverket og etablere retningslinjer som klargjør mer tydelig *om* vi skal ha spesialundervisning i den formen vi har i dag. Hva skal spesialundervisning i så fall inneholde? Dersom spesialundervisning opprettholdes som det viktigste tiltaket for elever som strever, må det stilles tydelige kvalitetskrav til hvordan spesialundervisningen skal praktiseres på skolene.

Vi hadde ønsket at ekspertgruppen i større grad prioriterte en tematisering og problematisering av de viktigste elementene knyttet til faget spesialundervisning: Hvordan bør vi tenke og planlegge fremtiden for å sikre at våre barn og unge får det best mulige grunnlaget for aktuell, anvendbar kunnskap, og et meningsfullt liv.

Oslo, 20.okt 2014

For FKP

Linda Finholt Sigvaldsen

Leder, FKP

Liv Mette Strømme

Komm.ansvarlig